

ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ

УДК 82.161.2/908

Володимир ПОЛІЩУК

ЛІТЕРАТУРНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЧЕРКАЩИНИ (подача дванадцята)

Капранови Дмитро Віталійович і Віталій Віталійович (24.07.1967, м. Дубоссари, Молдова) – укр. письменники і видавці, брати. 1991 р. закінч. Москов. енергетич. ін-т. До 1998 працювали в Москві, де видавали журн. укр. фантастики «Брати» і газ. москов. українців «Тинди-ринди». З 1999 – в Києві, керують київ. вид-вом «Зелений пес». Автори книг прози «Приворотне зілля» (2004), «Розмір має значення» (2006), «Зоряний вуйко» (2009), ілюстров. «Історії незалежності України» (2013) та ін. Автори збірки гостросюжет. оповідань «Кобзар 2000» (2001; 5 видань), у яких містяться «виразні перегуки з поезією Шевченка. Назва кожного оповідання кореспондує з відповідним твором Шевченка, що зумовлює появу додаткових художніх ефектів» (О.Боронь). Назви розділів у кн. К. – «Сон», «Москалева криниця», «Розрита могила», «Варнак», «Дівочії ночі» та ін. «Це масова книжка пародіює ту роль єдиної Книги, якою наділено «Кобзар» в українській свідомості» (Т.Гундорова). К. продовжили роботу над проектом «Кобзар 2000», додаючи до нього «Нові розділи...», зрештою опубл. книгу «Кобзар 2000 + Нові розділи + Найновіші розділи» (2010). У 1999 К. виступили продюсерами худож. фільму «Поет і княжна» (реж. С.Клименко), прем'єра – 2000 р., започаткували (2011) всеукр. Конкурс двійників Шевченка. К. неодноразово відвідували Черкаси та Черкащину, зокр. і з метою презентац. власних творів.

Тв.: Брати Капранови. Кобзар 2000. – К., 2001; Розмір має значення. – К., 2006.

Літ.: Шевченківська енциклопедія. – т.3. – К., 2013; Безуглий В. Брати Капранови презентували в Черкасах свою мальовничу «Історію незалежності України» // Нова Доба. – 2013. – 3 грудня.

Капуста (Капустін) Володимир Іванович (28.05.1940, Далекий Схід, РФ – 15.11.1999, м. Шпола) – укр. поет, літературознавець. Материн рід походить із с.Лозуватки Шполян. р-ну, звідки батьки, тікаючи від репресій, перебрались на Далекий Схід. Перед війною сім'я поверн. до Лозуватки й була там до 1953 р. К. закінчив 6 кл. у Лозуватці, десятирічку – в Шполі. З 1957 р. друкув. в район. газеті. Закінчив філфак Черкас. педін-ту, викладав нім. мову в Лозуват. школі. 1964 р. К. вступив до аспірантури Київ. педін-ту, писав дисерт. про Спілку селян. письм. «Плуг». Через активну громадян. позицію (як шістдесятник) зазнав переслідувань і репресій, ув'язн. до Павлівської психлікарні в Києві. Зміг закінчити аспірантуру, працював виклад. у Кіровоград. педін-ті (каф. укр. літ), але знову був ув'язн. Із 1969 р. – у Шполі на журн. роботі. Був керівником Шполян. район. літ. студії ім. О.Влизька. Один із дослідн. жит. і творч. поета Степана Бена. Друкув. у журн. «Радянське літературознавство», «Слово і Час», «Перець», газ. «Сільські вісті», «Молодь України», «Радянська освіта» та ін., в альманасі «Вітрила». Значна частина спадщини (понад 300 поезій, гуморист. творів, літературозн. статей) лишилася в рукописах.

Літ.: Трофимов Г. Поети з глибини // Молодь Черкащини. – 1992. – 29 березня; Дуженко С. Він жив у поезії, і вона жила в ньому // Шполяночка. – 2010. – 4 червня.

Капустине – село Шполянського р-ну, розташов. за 16 км від райцентру. Заснов. на поч. XVII ст. і є одним із найбільших у р-ні. Розташов. уздовж. річки Долини, звалось колись Капустиною Долиною. Кілька разів у середині XVII ст. поселення відвідував турецький мандрівник Евлія Челебі, тоді К. було добре укріпленим, на річці стояло кілька млинів. назва

походить від городньої рослини – капусти. За іншою легендою, від переселенця – козака Капусти, який збудував тут хату й на розчищеній ділянці вирощував капусту, квасив її, пригощав гостей нею. На поч. ХХ ст. в К., імовірно, бував майбутній поет і професор Павло Филипович, бо тут служив священиком його дідусь по матері Іван Гордієвський, а після його смерті – Павлів батько – Петро Филипович. У К. народився поет і прозаїк, композитор-аматор Володимир Постолака.

Літ.: Гончаренко В. Черкащина в легендах та переказах. – Ч-си, 2006.

Капустянський Іван Назарович (18/30.09.1894, с. Рокити, теп. Жовтнєве Семенівського р-ну Полтав. обл. – 24.11.1937, Ухто-Печорський табір, теп. Комі Республіка, РФ) – укр. літературознавець, філолог, критик, бібліограф, культ.-освіт. діяч. Мав псевд. Іван К-й, Ів.К., Ж.Шунський та ін. Походив із селян. родини. Закінч. істор.-філол. ф-т Ніжин. ін-ту (1916), читав лекції для вчителів-мовників Черкащини і Полтавщини. З 1921 – зав. кабінету фольклору і мови Полтав. краєзн. музею, викладач Полтав. ІНО, один із організат. Полтав. філії Спілки сел. письм. «Плуг». З лип. 1923 – аспірант каф. мовозн. Харків. ІНО, згодом наук. співроб. цього ін-ту. 1933 р. заарешт., загинув на засланні. Автор літ.-крит. і бібліограф. праць «Соціальна пісня на українському ґрунті» (1924), «Учительство в українській літературі», «Валеріан Поліщук» (об. – 1925), «Плужанська творчість» (1926) та ін., передмов, числен. статей у періодиці.

К. активно цікавився творч. Т.Шевченка (статті «Чи вірив Шевченко в Бога», «Діти в поезії Т.Шевченка»), прац. над рукописами Шевченка. Багато зусиль доклав К. до заснув. музею-заповідника на могилі Т.Шевченка в Каневі, 1931-32 брав особисту участь в оформл. експозиції музею, котра 1933 була по-вульгаризаторськи розкритикована.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990; Шевченківська енциклопедія. – Т.3. – К., 2013.

Капутік'ян Сільва (справж. – Сірвард) (20.01.1919, Єреван – 26.08.2006, там само) – вірмен. письменниця і перекладачка. Лауреат Сталін. (Держ.) премії СРСР (1952). Зак. Вищі літ. курси при Літ. ін-ті ім. О.М.Горького (Москва, 1950). Авторка зб. поезій «Дві розмови» (1944), «В ці дні» (1945), «Мої рідні» (1951), «На березі Занги» (1947), «Відверта розмова» (1955), «У глиб гір» (1972) та ін.; кн. прози «Кавани ще в дорозі» (1964), «Меридіани карти і душі» (1976), ін. творів. Не раз була в Україні, зокр. 1981 р. – під час Міжнар. шевч. свята «В сім'ї вольній, новій», відвідала Звенигородщину, Черкаси (кількаразово виступала), Канів. Переклала «Заповіт» Т.Шевченка, написала вірш «Тарасові Шевченку» (1961).

Тв.: Капутік'ян С. Горда любов. – К., 1982.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990.

Караджич Вук Стефанович (26.10.1787, с. Тржич, Сербія – 26.01.1864, Відень; перепохов. 1897 в Белграді) – серб. філолог, історик, фольклорист, етнограф, діяч серб. нац. відродження. Займався самоосвітою, навч. при монастирях Троноша і Карловаца (1804-06), вчителював у Белграді, з 1813 жив і прац. у Відні. Під впливом слов'ян. філолога В.Копітара став збирати фольклор.-етнограф. м-ли на Балканах, опубл. у своїх записах «Сербські народні казки» (1821), «Сербські народні пісні» (т.1-4, 1823-33), «Сербські народні приказки» (1836) та ін. У 1818-19 перебув. у Росії та в Україні. Серед тих, хто високо оцінив заслуги К., були й уродж. Черкащини М.Максимович, Т.Шевченко (напис. за мотив. збір. К. пісень вірш «Подражаніє сербському»), М.Старицький (переклав ряд пісень зі збірн. К.).

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990.

Каразін Василь Назарович (30.01/10.02.1773, с. Кручик, нині Богодухів. р-ну Харків. обл. – 4/16.11.1842, м. Миколаїв) – учений, винахідник, просвітитель, громад. діяч. Походив із дворян. родини (батько – грек за походж., мати з козацького роду Ковалевських: «Його мати – Варвара Яківна,

при народженні дала йому ім'я на честь Богдана Хмельницького – Богдан. У святцях місцевого священика таке ймення не значилось, і він охрестив Богдана Василем. І скажемо так – своєю діяльністю Василь Каразін блискуче ствердив своє найперше ім'я, яке дала йому мати при народженні, – горда і свідома свого роду українка, яка надзвичайно пишалася тим, що життя її роду найтіснішим чином переплітається з життям і діяльністю Богдана Хмельницького. Так, саме її пращур Іван Ковалевський був одним із найближчих радників гетьмана, його видатним дипломатом, генеральним осавулом і командувачем козацької української Кавалерії, а після смерті Богдана – опікуном його сина Юрія... У книзі «Род Ковалевских за триста лет» (Париж, 1951) відзначається, що десь на початку XVII ст. родина Ковалевских оселилась у Вільшані поблизу Богуслава на Київщині. Нині в Богуславському р-ні такого села немає... Найближчим до Богуслава селом з назвою Вільшана є селище Городищенського р-ну...» (Т.Калиновська, О.Мазуренко). Цілком імов., рід К. пов'яз. із Черкащиною. К. здобув освіту в Харкові (приват. пансіон) і в Гірничому корпусі в С.-Петербур., будучи на військ. службі. Певний час був наближ. до царського двору, на поч. XIX ст. потрапив у немилість і був засланий у село без права виїзду. Обстоював ліберальні погляди обласн. суспільн. життя (обмеж. кріпацтва, виріш. селянського питання, становл. освіти тощо). К. – ініціатор створ. в Росії мін-ва нар. освіти, здійснив ряд виробничих відкриттів. Ініціатор створ. Харківського університету (1805), де не без впливу К. сформував осередок укр. відродження. Ґрунтовну працю «Василь Каразін – архітект відродження» написав уродж. Лисянщини Юрій Лавріненко, який відзначив ключову роль К. у становл. Харків. школи романтиків: «Вийшла нова генерація діячів з університетської молоді Харкова (під батьківським крилом Василя Каразіна та Квітки-Основ'яненка... Участь Каразіна у внутрішньому житті Харківської плеяди романтиків дотепер науково не в'яснена. Провідний діяч початків Відродження, який винятково не написав ні одного вірша, ні оповідання, не цікавив істориків літератури. А проте,

коли брати поняття романтизму в його сучасному широкому значенні культурно-історичної епохи, то Каразин був у сузір'ї харківських романтиків одною з перших і більших зірок... Харківські романтики і їх альманахи були, сказати б, певною мірою дитиною каразинського університету; Каразин був одним з ініціаторів і творців «Молодика», редактором його третьої книжки... Майже всі харківські романтики, зокрема Каразин і Срезневський, дорожили писаною спадщиною Сковороди, включали її в процес Українського Відродження...» (Ю.Лавріненко). 1999 р. Харків ун-ту присвоєно ім'я К., в Харкові йому встан. пам'ятник.

Лит.: Енциклопедія історії України. – т.4. – К., 2007; Лавріненко Ю. Василь Каразин – архітект відродження. – Мюнхен, 1975; Калиновська Т., Мазуренко О. Лицарі українського відродження // Молодь Черкащини. – 2010. – 14 липня.

Кара-Коця Леся (9.05.1978, Москва) – художник, письменниця. Походить з укр. родини, батьки навч. у Москві, а потім поверн. в Україну. Дитячі роки К.-К. минули в с.Вільшана Городищен. р-ну, звідки її родовід. Навч. в Держ. технікумі легкої промисл. за спец. «художник-модельєр» (1995-99), Держ. акад. образотворч. мист-ва і архітектури (1999-2006). Учасниця понад 35 виставок, у т.ч. понад 20 – персональних. Має мистецькі відзнаки. К. – авторка книжки прози для дітей «Пригоди хоботарок. Порятунк Весняного Сонечка» (2008), яка, за задумом, започатковує серію книг про хоботарок. У книзі 20 розділів-пригод, які трапляються з героями. У творі є елементи автобіографізму та реальн. життя. Події відбув. в с.Вільшана. Книга проілюстров. авторкою. «Письменницею стала не відразу. Спочатку хоботарки з'явилися на її картинах. Довелося їх навіть запатентувати. Потім кумедні істоти оселилися в чарівному лісі поблизу Вільшани. Точніше, на сторінках книги» (В.Кобиляцька). Книжкові герої К.-К. – «гібрид» слона і свинки. «Справа в тому, що хоботарка – це український персонаж. Я так собі придумала, що він має бути українським. Свинка чи поросятко – це, зрозуміло, українська наша буденність... А слоненя – це щось таке дуже далеке,

щось екзотичне. Це символічне поєднання української буденності й екзотики в одному персонажі» (К.-К.)

Тв.: Кара-Коця Л. Пригоди хоботарок. Порятунк Весняного Сонечка – Ч-си, 2008.

Літ.: Кобиляцька В. Хоботарки – то наші земляки // Новини тижня. – 2008. – 3 листопада.

Карамазов Віктор Филімонович (27.06.1934, м.Чериков Могилів. обл., Білорусь) – білор. письменник. Закінч. Білорус. ун-т (1958, Мінськ). Автор опов. і повістей (збірки «Підранок», 1968; «По талому снігу», 1973; «Вдома», 1984), роману «Пуща» та ін. Виступав у жанрі кінодраматургії (сценарій «Зелені фрегати», 1973 та ін.). Основні теми творч. К. – людина і природа, духовн. світ сучасника. Укр. мовою окремі твори К. переклав уродж. Городищини Григорій Кулінич.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990.

Карась-Галинський Георгій (Юрій) Тимофійович (1899, інш. – 1900, с. Текуча, теп. Уманського р-ну – зима 1943, інш. 1944, м. Корець Рівнен обл.) – письменник, громад.-культурн. діяч. Зустріч. написання прізвища як Карась-Голинський, Карась-Глинський. Писав під псевд. Віталій Юрченко. Походив із селян. родини. Закінчив реальну школу. К.-Г.: «Коли валився царський трон, а вслід за ним тріщали кайдани московської «тюрми народів», я був спаничений селян. Літом пас у селі худобу, а взимку «кував» наосліп голі доктрини бездушної російської школи. Учився сам, та й інших учив, бо змалечку зіставшись без батька й допомоги, утримувався з власних рук. Промислюючи про шмат насущного, не мав ні змоги, ні часу дивитись на світ ширше, десть поза свою «Реалку»... Отож не дивно, що революцію зустрів зі здивуванням. Лиш гучно-переливний гімн свободи та небувало велетенський рух маніфестантів розбурхали в мені відчуття великих подій...» Організув. у рідн. селі осередок «Просвіти», брав участь в україніз. церковн. життя. Під час Укр. революції (1917-21) воював у Гайдам. кінному полку ім. кошового К.Гордієнка Армії УНР. Не емігрував. Навч. у Київ. укр. ін-ті, згодом – у

Київ. ІНО. Учителював на Уманщині, був інспектором шкіл Уман. округи. Від 1923 р. – позашт. кор. газ. «Вісті ВУЦВК». 31.10.1929 р. заарешт. за об'єктивн. відгук про стан вивч. укр. мови в окр. орган. ГПУ. Покаран. відбував на Соловках, на будівн. залізниці. 28 червн. 1930 р. втік, подолав 5 тис. км, перейшов кордон із Польщею, посел. у Львові. Зазнав переслід. від польськ. поліції. Навч. у Вищій школі міжнар. торгівлі. Зустріч. із митрополитом А.Шептицьким. К.-Г. написав п'єсу «Блудний син», яку постав. в Укр. ремісн. бурсі. 1931-32 рр. опублік. спогади «Із записок засланця» у 3-х част.: «Шляхами на Соловки», «Пекло на землі», «В Усеволоні ОГПУ та втеча звітіль» (перевид. під назв. «Пекло на землі» – Л., 1994; К., 2009; Ч-си, 2010). Одним із перших (якщо не першим) розпов. світовій громадськості правду про радян. табори, детально описав технологію знищ. людей тоталітар. режимом. У повісті «Червоний чад 1917-1923» (1934) виклав особисті враж. від укр. поревол. села. Співпрац. із Львов. вид-вом «Червона калина», львів. часописом «Дніпро», де вміщ. свої твори. У серед. 1930-х переїхав до Рівного, потім – до м. Корець. У 1935 і 1937 нелегально приїждж. на Уманщину. Під час Другої світ. війни співпрац. з газ. «Волинь», зустрічався з У.Самчуком, Т.Бульбою (Боровцем) та ін. 1943 р. перевіз дружину й сина до Корця. Вбитий радян. партизанами за звинувач. у написанні пасквілів на рад. владу.

Тв.: Юрченко В. Пекло на землі. – Ч-си, 2010.

Лит.: Енциклопсучас. України. – т.12. – К., 2012; Кос Г. Віталій Юрченко жив у Львові на вул. Пасічній // Ратуша. – 1994. – 21 квітня; Освітняни Черкащини – жертви тоталітарного режиму. / Укл. В.Масненко та ін. – Ч-си, 2009; Жук В. І струм високої напруги (передм.) / Юрченко В. Пекло на землі. – Ч-си, 2010; Степанов М. Учитель як «ворог народу» // Пресс-Центр. – 2010. – 19 травня; Петрів Т. Першовідкривачі ГУЛАГу // Молодь Черкащини. – 2011. – 9 лютого.

Карашина – село Корсунь-Шевченківського р-ну, заснов. на поч. ХІХ ст. Назва походить від прізвища першопоселення Караша. На околицях села виявл. речі часів Київ. Русі. У К.

певний час мешкала письменниця Ольга Мак (Ольга Петрова-Дорошенко). Тут народився прозаїк-аматор Федір Гайдай.

Літ.: Гончаренко В. Черкащина в легендах та переказах. – Ч-си, 2006.

Кардиналовська Тетяна Михайлівна (21.06/03.07.1899, Київ – 27.06.1993, Анн-Арбор, США) – перекладач, мемуарист, педагог. Дружина С.Пилипенка, мати філолога-славіста Асі Гумецької та поетеси й художн. Міртали Кардиналовської. Народилась у сім'ї військового (генерала). Свідок і активна учасниця Укр. революції (1917-21) та укр. відродження 1920-х. У 1917-18 – дружина Вс. Голубовича, члена Центр. Ради, Прем'єр-Міністра УНР. Як дружина Вс. Голубовича К. була заарешт. і провела у в'язн. 9 місяців. Згодом стала дружиною С.Пилипенка. Працювала реєстратором у Раднаркомі, коректором і перекладачем у газеті. Водночас перекладала худож. твори (понад 30). Після арешту й загибелі С.Пилипенка вислана з України. Під час Другої світ. війни емігрувала на Захід (Австрія, Італія, Англія), а далі до США. К. написала цікаві, інформаційно та емоційно насичені спогади про С.Пилипенка і про час, який пережила, – «Невідступне минуле» (публ. 1992 р.). За спогадами, К. в 1918 р. кілька місяців мешкала в с. Прохорівка Канів. р-ну, вона вмістила цікаві відомості про особливу церкву в селі (про неї нібито писав М.Гоголь в опов. «Вій»), про М.Максимовича та його садибу, про Чернечу гору й Т.Шевченка.

Літ.: Кардиналовська Т. Невідступне минуле // Дніпро. – 1991. – №9; 1992. – №4-5; Пилипенко С. Вибрані твори. – К., 2007.

Карикатура – сатирич. або гумористич. малюнок критично-викривальн. характеру; будь-яке смішне наслідування, перекручування оригіналу з використ. прийомів гіперболи або літоти, утрирування, іронія. У худож. л-рі К. може реалізуватися в жанрі пародії: це зокрема поема уродж. Золотоноші К.Думитрашка «Жабомишодраківка», колективний «Неокласичний марш», до утворення якого причетні й уродж. Черка-

щини М.Драй-Хмара та П.Филипович, певною мірою роман письм. з Черкас С.Стеценка «Вся влада Радам!», низка пародійних текстів письм. Черкащини І.Дубініна, А.Горбівненка та ін.

Літ.: Літературознавча енциклопедія. – Т. 1. – Авт.-укл. Ю.Ковалів. – К., 2007.

Каріг Шара (13.06.1914, м. Бая – 2.02.1999, Будапешт) – угор. письменниця, літературозн., перекладач. Закінч. Будапешт. ун-т (1964), навч. в Торговельн. академії та Лондонському ун-ті. У 1947-53 репресов. в таборах Воркути. Член Угор. ПЕН-клубу, прац. на відповідальн. творчих і журналіст. посадах, з 1990 – голова Угор.-укр. т-ва (Будапешт). Одною з перш. в Угорщ. почала перекладати твори укр. письм. з оригіналу, зокр. твори пов'яз. із Черкащиною Ю.Смолича (опов. «Без права на смерть»), В.Симоненка («Балада про діда», «Весілля Опанаса Крокви»). З 1957 К. часто бувала в Україні. Укладач і редактор «Кобзаря» Т.Шевченка (1961). Під час Міжнар. шевч. свята «В сім'ї вольній новій» (1982, 1984) відвідала шевченківські місця Черкащини, виступала на Шполянщині, в Черкасах.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990; Шевченківська енциклопедія. – Т.3. – К., 2013;

Карікаш Фрідеш (4.11.1892, с. Борошшебеш, Угорщина – 5.03.1938, Москва) – угорський письменник і політ. діяч. Походив із селян. родини. Прац. слюсарем у Будапешті. Учасник Першої світ. війни, під час якої потрапив у рос. полон. Тут став більшовиком, брав участь у револ. подіях 1917-го в Москві. 1918 поверн. в Угорщину, де був серед організаторів т. зв. пролетар. революції 1919, після поразки якої емігрував, жив у Зах. Європі, СРСР, посідав відповідальні пости. Літ. популярність К. принесли оповідан. про револ. події в Угорщині (зб. «Різні люди», 1932). Був незакон. репресов. (розстріл), реабіліт. посмертно. У травні 1936 р. К. разом з інш. угор. письм. (М.Залка, Б.Іллеш, А.Гідаш), подорожуючи Дніпром, побував у Каневі та Черкасах, виступав перед читачами.

Літ.: Краткая лит. энциклопедия. – Т. 3. – М., 1966; Герасимова Г. Мате Залка і Україна // Дніпро. – 1987. – №6.

Кармалюк (Кармелюк, Карменюк, родинне прізвище – Карманюк) Устим Якимович (27.02/10.03.1787, с. Головчинці Летичів. пов. Подільськ. воєводс., теп. с. Кармелюкове Жмерин. р-н Вінниць. обл. – 10/22.10.1835, с. Шляхові Коричинці, нині – с. Волоське Деражнян. р-ну Хмельниць. обл., похов. у Летичеві) – подільський «останній гайдамака», опoетизов. народний месник. Нар. в сім'ї селян-кріпаків. Не бажаючи йти в рекрути, втік, згодом очолив виступ селян-кріпаків, військ. дезертирів, дрібних шляхтичів. Загони К. здійснили понад 1000 нападів на поміщ. маєтки, корчми, садиби заможн. селян. Найбільш інтенсивно діяв у Літин. та Летичів. повітах Подільськ. губернії. К. не раз був схоплений, 4 рази засудж. до сибір. каторги, звідки втівав і пішки повертався в рідні краї. Убитий пострілом із засідки. Укр. «Робін Гуд», як іще назив. К., став героєм числен. нар. пісень і переказів (пісні «За Сибіром сонце сходить», «Ой Кармелюче, по світу ходиш», «Повернувся я з Сибіру», перекази «Устим Кармалюк», «Втеча з солдатської неволі» [Сила Кармалюка], «За що Кармалюк покарав пана», «Кармалюк і лютий пан» та ін.), творів худож. л-ри. Художньо-істор. роман «Разбойник Кармелюк» написав уродж. Чорнобаївщини Михайло Старицький, історизов. казку «Кармелюк» написала пов'яз. із Черкащиною Марко Вовчок. Т.Шевченко назвав К. славетним лицарем

Літ.: Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К., 2007; Легенди та перекази. – К., 1985; [Ред.] Устим Кармалюк // Вісник Городищини. – 2007. – 17 березня; Зайченко О. Незламний селянський ватажок // Трудова слава. – 2007. – 10 березня; Килимник Ю. Двоє кріпаків, що прагнули волі // Прес-Центр. – 2010. – 10 листопада.

Карпа Ірена (справж. – Карпа Ірина Ігорівна) (8.12.1980, м. Черкаси) – укр. письменниця, журналіст, співачка. Із батьками мешкала в Івано-Франківську, в м.Яремча, де крім середньої школи вчилася малюван. в школі мист-в. Закінч. Київ.

лінгвіст. ун-т (2001), з 2003 – магістр іноз. філології (англ. і франц. мова). Від 1999 р. – солістка й авторка текстів гурту «Фактично самі» (з 2007 – Qarpa). У 2005-08 К. працювала ведучою на телебаченні («ICTV», «Інтер», «MTV Ukraine»), пробувала себе як акторка, знімалась в еротич. фотосесіях. Друкується з 2000 р. К. – авторка книг прози (повісті, опов., романи) «Знес Паленого» (2000), «50 хвилин трави» (2004), «Фройд би плакав» (2004, як результат подорожі Півд.-Східн. Азією), «Перламутрове порно (Супермаркет самотності)» (2005-2008), «Bitches Get Everything» (2007), «Добло і зло» (2008), «Цукерки, фрукти і ковбаси» (зб. «Декамерон 10 українських прозаїків останніх десяти років») (2010), «Піца «Гімалаї» (2011). Оцінки творів К. суперечливі. К. «представляє покоління, яке, активно долаючи «травми» укр. минулого та «народниц.» комплекси, створює актуальну міську естетику. Для творч. К. характерні автобіографічність, магістральність тем, відвертість, тяжіння до сюрреаліст. сугестивності, інтертекстуальність, гра з текстом, використ. епатаж. прийомів, підкреслено «низьке» звучання текстів, увага до гендерн. несправедливості» (С.Лунін). За означ. Н.Зборовської, «аристократичний жіночий проект національної л-ри відсуває на сучасному порубіжжі агресивна маргінальність. Якщо аристократич. нац. позиція означає стриманість інстинкту заради вищого призначення, то неусвідомлене наслідув. імперської деструктивної сексуальності визначає жіноче маргінальне письмо, що вкорінюється в масову свідомість і прагне скласти найновішу українську л-ру (О.Забужко, С.Пиркало, І.Карпа)...» Окремі романи К. перекладено польськ., болгар., білорус., рос., англ., нім. мовами. К. – володарка гран-прі Міжнар. конкурсу «Гранослов» (1999), інших відзнак.

Тв.: Карпа І. Знес Паленого. – І.-Франк. 2000; 50 хвилин трави... – Х., 2004; Фройд би плакав. – Х., 2004; Добло і зло. – Х., 2008; «Піца «Гімалаї». – Х., 2011.

Лит.: Енциклоп. сучас. України. – т.12. – К., 2012; Зборовська Н. Криза жіночності на українському порубіжжі (Роздуми з прив. ром. І Карпи «50 хвилин трави...») // Україна молода. – 2012. – 12-13 жовтня; Стусенко О. Ще раз pro //

Київ. – 2007. – №5; Харчук Р. Література без гальм, або Сукам належить світ // ЛітАкцент. – 2008. – №2.

Карпенко Григорій Павлович (2.04.1936, с. Благодатне (кол. Чапаєвка) Золотоніського р-ну) – прозаїк, перекладач. Походить із селянської родини. Середню освіту здобув у рідному селі. Закінчив ф-т журналіст. Київ. ун-ту (1960) і Вищу парт. школу (1978). З 1960 р. працює у вид-ві «Дніпро», зав. ред. сучас. укр. прози (1976-2001). Друкується з 1965 р. К. – автор науково-худож. книг для дітей «Промінь – велетень» (1967), «До зустрічі в ефірі» (1973), «Від краплинки» (1977), «Голубе плесо» (1979, у співавт.), худож.-докум. повісті з життя села «Полудень» (1977), публікацій у періодиці. Переклав романи казах. письм. І.Єсенберліна «Небезпечна переправа» та «Золоті коні прокидаються». Член НСПУ.

Тв.: Карпенко Г. Промінь – велетень. – К., 1967; Полудень. – К., 1977. Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – т.2. – К., 1990.

Карпенко Михайло Макарович (12.05.1936, с. Мокрії Миргород. р-ну Полтав. обл. – 13.01.1999, Черкаси) – укр. публіцист, журналіст. Народився в селянській сім'ї. Закінчив Полтав. с/г ін-т (1965) і відділення журналістики ВПШ при ЦК КПУ (1967). Заслуж. журналіст України. З 1961 – на журналіст. роботі в Градизьку, Глобиному, Машівці (Полтавщина), з 1969 – в газ. «Черкаська правда» (з 1991 – «Черкаський край»), з 1991 – голов. ред. обл. газети «Село і люди». Автор книжок «І пам'ять Кам'янки» (1968), путівника «Черкаси» (1972). Член НСЖУ.

Літ.: Журналісти Черкащини (1954-2004). Бібліогр. довідник. – Упор. С.Томіленко, Г.Суховершко. – Ч-си, 2003.

Карпенко Олександр Миколайович (13.10.1961, Черкаси) – поет, прозаїк. Пише рос. мовою. Закінчив Черкаську СШ № 1 з поглиб. вивч. англ. мови, музич. школу, річні курси Військового ін-ту іноз. мов. Брав участь у війні в Афганістані (1981), того ж року був тяжко поранений. Має бойові нагороди. Закінч. Літ. ін-т ім. О.М.Горького, мешкає в Москві, нерідко

відвідує Черкаси. Вірші пише з повоєн. літ. К. – автор зб. поезій «Разговоры со смертью» (1989), «Солнце в осколках» (1990), «Третья сторона медали» (1991), «Атлантида в небе», «Священник слова» (2005), численних публікацій у колект. збірн. («Когда поют солдаты», «Рассказы, очерки, стихи», «Черкаські поети – 90»), журнальн. і газетн. періодиці («Молодая гвардия», «Москва», «Аврора», «Студенческий меридиан», «Литературная учеба», «Литературная газета», «Молодь Черкащини», «Черкаська правда» та ін.). Немало поетич. текстів К. стали піснями. Основна тематика віршів К. – війна і людина. «Важливою рисою цих творів бачиться мені стриманий, вистражданий оптимізм. Карпенко не скаржиться, шукає не співчуття, а спільних роздумів із читачем для того, щоб зміцнити свої душевні позиції. Розмаїті відтінки вже визначилися в «афганській» темі...Це вірші зрілої думки, за ними можна спостерігати визрівання характеру» (Є.Долматовський). «Для Олександра Карпенка найбільш характерний психологічний аналіз-дослідження, пізнання людини, її внутрішніх резервів через екстремальні ситуації» (І.Забудський). Окремі вірші К. формує в цикли, домінує класична версифікація. Пише афористичні прозові мініатюри.

Тв.: Карпенко А. Разговоры со смертью. – М., 1989; Третья сторона медали. – М., 1991.

Лит.: Далматовский Е. Разговоры с жизнью (послесловие) / Карпенко А. Разговоры со смертью. – М., 1989; Забудський І. «Фіалки в афганських пісках...» // Черкас. правда. – 1987. – 6 вересня.; Забудський І. Ліки від забуття. – Черкас. правда. – 1989. – 28січня.

Карпенко-Карий (справж. – Тобілевич) Іван Карпович (17–29.09.1845, слоб. Арсенівка, теп. – у складі с.Веселівки Новомиргород. р-ну Кіровоград. обл. – 15.09.1907, Берлін, похов. у с.Корлюгівка Кіровоград. р-ну Кіровоград. обл.) – укр. драматург, актор, режисер, громад. і театр. діяч. Виступав під псевд. і крипт. Гнат Карий, Неплюй, Тугай, Т...ъ та ін. Нар. в сім'ї здрібнілого шляхтича. Дитинство минуло в Арсенівці та на Миколаївщині. Закінч. Бобринецьку по-

віт. школу (1859), працюв. канцеляристом у Єлисаветграді (теп. Кропивницький) і Херсоні. У 1883-84 виступав у трупі уродж. Черкащини М.Старицького, один із організаторів «театру корифеїв», виступав в обороні прав укр. мови, багато гастроллював. Зазнав переслідувань від царату. Драмат. спадщина К.-К. становить 18 оригін. п'єс і ряд переробок. Працював у руслі двох театр. систем – романтично-історичної та реалістич.-побутової. Автор драм і комедій «Чабан» (1883), «Розумний і дурень» (1885), «Мартин Боруля» (1886), «Сто тисяч» (1890), «Хазяїн» (1900); соціальних, реаліст.-побут. драм «Безталанна» (1884), «Наймичка» (1886); драм із зображ. нових тенденцій укр. життя («Понад Дніпром», 1897), драм на істор. сюжети – «Підпанки» (1887), «Де люди, там і гріх» (1889), «Бондарівна» (1897), «Чумаки» (1897), «Сава Чалий» (1899), «Гандзя» (1902) та ін. На схилі життя К.-К. поверн. до напис. комедій – «Суєта суєт» (1903), «Житейське море» (1904). Здійснив ряд переробок. Неопублікув. лишилась істор. драма «Мазепа». Талант К.-К. як драматурга найвище ставиться серед інш. представ. «театру корифеїв». Помітне місце у творч. й житті К.-К. посіла постать Т.Шевченка: з 1869 р. й пізніше К.-К. успішно грав ролі Хоми Кичатого і Назара Стодолі в п'єсі «Назар Стодоля», засвоював шевченківські сюжет. мотиви, композиц. особливості, вкладав Шевченкові слова в репліки героїв своїх п'єс. К. неодноразово бував на Черкащині з виставами. 26 грудня (за ст. ст.) 1896 р. трупа П.Саксаганського в Умані вперше поставила п'єсу К.-К. «Мартин Боруля». З листа К.-К. до М.Комарова, пов'яз. з Уманню: «Театр для Умані добрий, тільки ще не висох і багато клопоту з дурним хазяїном: топити не вміють, запалювати лампи не вміють, робочих справжніх театральних нема. Морока і суєта. Збори так собі – 300 руб. кругом. В будень це добре, але для празника – мало. Побачимо, що далі буде. Зустріли нас тут адресом, копію котрого пришлю...». В Умані група за понад два місяці гастролей (до поч. березня 1897) ставила п'єси «Крути та не перекручуй», «Розумний та дурень», «По ревізії» та ін. Пов'яз. із Черкащиною дослідник Г.Зленко зазначає, що К.-К. «був в Умані ще й 1907 р. і грав

там разом з дружиною – Софією»; «Очевидно, в Умань Тобілевич навідувався й раніше, а також і після 1907 року». Про К.-К. та його творч. писали пов'яз. із Черкащиною С.Єфремов (монографія), Л.Старицька-Черняхівська, Л. Дем'янівська, Г.Зленко, М.Наєнко та ін.

Тв.: Карпенко-Карий І. Твори. – т. 1-3. – К., 1960-1961.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – т.2, – К., 1990; Шевченківська енциклопедія. – т. 3. – К., 2013; Єфремов С. Вибране. – К., 2003; Дем'янівська Л. Іван Карпенко-Карий (І.К.Тобілевич). – К., 1995; Комарницький М. Корифеї українського театру на уманській сцені // Черкас. правда. – 1960. – 6 лютого; Зленко Г. Іван Тобілевич в Умані // Черкас. правда. – 1962. – 2 листоп; Пономаренко М. Карпенко-Карий і Золотоніщина // Прапор Леніна. – 1975. – 30 вересня.

Карпентьєр Алехо (26.12.1904, Гавана – 24.04.1980, Париж) – кубин. письм., публіцист, громад. діяч. Навч. в Гаванському ун-ті, Париз. ліцеї. Зазнав переслідув. від диктатор. режиму, 1928-59 – на еміграції (Франція, Венесуела), з 1959 – на Кубі, перебув. на дипломат. та ін. відповідальн. держ. посадах. 1960 відвідав Київ. Автор числен. творів поезії та прози: зб. «Антільські вірші» (1932), роману «Загублені сліди» (1953), повісті « Царство від світу цього» (1949), зб. опов. «Війна часів» (1958) та ін. Серед інших, окремі вірші К. укр. мовою переклав уродж. Канівщини Олександр Мокровольський.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990.

Карпінський Францішек (4.10.1741, с. Голосків, теп. – Коломийського р-ну Ів.-Франк. обл. – 16.09.1825, Берестейщина, теп. Білорусь) – польський поет, драматург. Представник сентименталізму в польск. л-рі. Навч. у Львів. академії єзуїтів (1758– 62). Автор багатотомн. книги поезій «Віршовані й прозові забавки» (т. 1 – 7, 1782 – 87), деякі з творів пройняті мотивами укр. фольклору. Написав комедію «Чинш» із виразн. демократич. мотивами. Окремі вірші К. укр. мовою серед інш. переклав уродженець Христинівщини Дмитро Паламарчук.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990.

«Каруселька» – тематич. сторінка для дітей у Катериноп. район. газ. «Катеринопільський вісник». Виходить із різною періодичністю. Уміщує літ. твори дітей і для дітей, пізнавальні м-ли, вікторини, нар. казки, загадки, спортивну інформацію, дитячі ілюстрації.

Літ.: «Каруселька» // Катериноп. вісник. – 2002. – 8 жовтня.

Касич-Пилипенко Зінаїда Овсіївна (1.08.1926, с. Ліпляве Канівського р-ну –?) – журналіст, прозаїк. Походить із селян. родини. Закінч. відділення журналістики заоч. ВПШ при ЦК КПРС (1970). На журналіст. роботі з 1953 (Золотоноша, Чорнобай, Черкаси, Канів). Завідувала відділом газ. «Черкаська правда» (нині «Черкаський край»). К.-П. – авторка численних оповідань, новел, нарисів, рецензій на літ. твори, кінофільми, спектаклі. Одна з тих авторів, кого підтримував у творчості Василь Симоненко. Член НСЖУ.

Літ.: Журналісти Черкащини (1954-2004). Бібліогр. довідник Упор. С.Томіленко, Г.Суховершко. – Ч-си, 2003.

Касян Тетяна Костянтинівна (10.12.1957, м.Дєдовськ, Московської обл., РФ) – художниця, поетеса. Пише рос. мовою. Закінчила Москов. текстильний ін-т ім. О.Косигіна (1982) за спец. «Художнє оформлення і моделювання виробів текстильн. і легкої промисл.». З липня 1982 р. – в Черкасах, художник I категорії Черкас. шовк. комбінату. Заслуж. художник України (2005), доцент Черкас. нац. ун-ту ім. Б.Хмельницького (2011), зав. каф. образотворч. і прикладн. м-ва в цьому ВНЗ (2015). Автор ряду методич. посібників. У 1985-2010 рр. – автор ряду персональн. і учасник багатьох колект. худож. виставок міжнар., всеукр. та обласн. рівня. К. – автор збірок поезій «Листу бумаги доверяю душу...» (2007) і «Я творю, И я – творенье» (2012). Практично всі поезії К. – достатньо майстерної класич. версифікації, різних метрич. форм. У поетич. текстах К. схильна до філософських розмислів на теми краси, гармонії (світу, Всесвіту, людських почуттів,

природи), сенсу буття, взаємин чоловіка й жінки («Ти і Я»). У низці віршів прочит. психологіч. глибина думки, почуття, емоції. Доволі часто лірич. героїня апелює до образу Бога в різних смислов. контекстах. У низці віршів помітний космізм, пейзажистика частіше натурфілософська, у віршах любовної тематики незрідка присутній еротизм. Окремий цикл першої зб. становлять лірич. мініатюри – катрени. Збірки К. проілюстров. мистецькими картинами (батик) авторки, її твори багаті на кольористику. Член Нац. спілки художн. України.

Тв.: Касьян Т. Листу бумага доверяю душу... – Ч-ссы, 2007; Я творю, И я – творенье – Ч-ссы, 2012.

Лит.: Шкоденко Т. Світлі образи Тетяни Касьян // Місто. – 2007. – 28листоп.

Катаєв Валентин Петрович (16/28.01.1897, Одеса – 12.04.1986, Москва) – рос. письменник. Герой соц. праці (1974), член-кор. Акад. Гонкурів (Франція). Закінч. гімназію в Одесі (1915), учасник Першої світ. війни, один із організаторів літ. життя Одеси періоду револ. і громадян. війни (як і уродж. Черкас М.Борисов, із яким К. приятелював), зокрема літ. гуртка «Зелена лампа». Служив у Червоній армії, працював у сфері журналістики (журн. «Коммунарка Украины» та ін.). З 1922 р. в Москві. У роки Другої світ. війни – кор. газет «Правда», «Красная звезда». У 1955-62 – ред. журн. «Юность». Літ. творч. К. розпоч. як поет-лірик, потім – новеліст, романтично відтвор. своєрідний побут Одеси часів громад. війни, непу («В обложеному місті», «Фантоми», пов. «Розтратники» та ін.). У подальшій творч. висвітлював знакові етапи істор. буття СРСР, осмислював із радянських позицій: роман-хроніка «Час, вперед!» (1932), повісті «Я, син трудового народу» (1937, екранізов.), «Дружина» (1943), «Син полку» (1945, Сталін. премія 1946 р.). До історії Одеси К. звернувся в пов. «Біліє паруси одинокий» (1936), «Хуторок у степу» (1956), «Зимовий вітер» (1960-61), «Катакомби» (1949-57), які склали тетралогію «Хвилі Чорного моря» (однойм. телефільм кіностуд. ім. О.Довженка), а також ряду інших творів: «Кладовище в Скулянах» (1975), «Вже написаний Вертер» (1980), «Юнацький роман»

(1983), «Сухий лиман» (1986). Писав драмат. твори «Квадратура круга» (1928), «Універмаг» (1929), «Авангард» (1930). У прозі К. виступив як новатор у структуруванні форм повісті й роману, вільно переміщуючи дію в часі і просторі, традиц. сюжет замінював розвитком лірико-філософ. думки, широко використ. лірич. відступи. Окремі твори К. укр. мовою переклав уродж. Тальнівщини Степан Ковганюк, про життя і творч. К. писав пов'яз. із Корсунщиною Григорій Зленко. У березні 1944 р. як військ. кор. К. перебував на Уманщині, писав про воєнні дії тут: «Йдемо по Умані. Йти важко. Заважає залишена німецька техніка. Нею буквально захаращені всі вулиці, майдани, сквери, провулки... Я гадаю, жодна армія в світі ще не драпала так ганебно, як гітлерівська армія взимку і навесні цього року...». Прообразом юного героя Вані Солнцева з пов. «Син полку» був уродж. Черкащини, вихованець генерал-полковника Олексія Радзівєвського – Борька, батьків якого вбили гітлерівці.

Тв.: Катаев В. Собр. соч., т.т. 1-10, – М., 1983-86; Укр. перекл. – Син полку. – К., 1947; Біліє парус одинокий. – К., 1954; Хуторок в степу. – К., 1956.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – т.2, – К., 1990; Комарницький М. Вони були в Умані в березні 1944 року // Уман. зоря. – 1970. – 17 березня.

Катастрофізм – тенденція в культурі та л-рі ХХ ст., що полягає в підтвердженні в худож. творах обвальної кризи цивілізації. К. виник на підставі уявлень про неминучу агресивність сусп-ва, реалізовану в глобальних війнах, революц. рухах, тоталітарних режимах, спекуляції на принадних утопіях, супроводжуваних масовим знищенням людей. В укр. л-рі ознаки К. були найбільш притаманні ліриці та прозі Т.Осьмачки, уродж. Смілянщини, ці ж ознаки – в поезії «Катастрофа» С.Бена, уродж. Шполянщини, в док. романі В.Юрченка з Уманщини «Пекло на землі», в прозі Ю.Горліс-Горського («Холодний Яр» та ін.). Своєрідний морально-етич. К. можна спостерегти в деяких творах В.Захарченка («Клекіт старого лелеки» та ін.).

Літ.: Літературознавча енциклопедія. – Т. 1. – Авт.-укл. Ю.Ковалів. – К., 2007.

Катеринівка (до кін. XVII ст. – Березівка) – село Кам'янського р-ну, розташов. за 25 км від райцентру. За переказами, наприкінці XVII ст. село й довколишні землі належали поміщиці Катерині, яка й перейменувала село Березівку на Катеринівку. У К. народився письменник і педагог Олесь Весняний (Олександр Пилипенко).

Літ.: Гончаренко В. Черкащина в легендах та переказах. – Ч-си, 2006.

Катеринопіль (до 1795 – Калниболото чи Калниболот) – селище міського типу Черкас. обл., райцентр. Розташов. у долині р.Гнилий Тікич (прит. Тікича, басейн Південного Бугу) та її притоки р.Калниболотки, за 124 км від обл. центру. Площа 67, 7 кв. км, насел. бл. 6,5 тис. осіб (на 2001 р.), переважно українці. На терит. селища виявл. посел. трипільськ. культури. Перша згадка в писем. джер. – 1568 р, коли Калниболото входило до Брацлав. воєводства й отримало Магдебурзьке право. Жителі брали участь у Визв. війні під пров. Б.Хмельницького (сотенне містечко в складі Корсун. полку). К. – один із осередків гайдамацького руху XVIII ст., про що згад. в істор. пісні «Не славна Чута густими дубами» (створ. у 40-х рр. XVIII ст.), в якій мовиться про Кальнії болота (в інш. варіанті – Кални-болото) – істор. назва К. («Як загнали ляхів в Кальнії болота, – / Брали много сребра і злота»...). Вдруге Магдебур. право надане К. в 1792 р. З 1793 р. – в складі Рос. імперії й перейменоване. Назву «Катеринопіль» пов'яз. із проїздом рос. цариці Катерини II Україною. Їй, нібито, не сподоб. назва «Калниболото», і придворні миттєво назвали його Катеринополем. Входив до Київ. губернії. У 1923-31, 1935-62 і від 1966 – райцентр. 1925-30 – у складі Уман. округи, від 1932 – Київ., від 1954 – Черкас. обл. У К. входить газ. «Катеринопільський вісник». У К. народився і тут похов. поет Микола Штепан, тривалий час жив і похов. поет Яків Івашкевич (нар. в с.Пальчик).

Про К. складено вірші (автори Я.Івашкевич, М.Штепан, М.Гірник, Н.Віроцька, Т.Кужом та ін.).

Літ.: Енциклопедія сучасної України. – т.12. – К., 2012; Гончаренко В.А. Черкащина в легендах та переказах. – Ч-си, 2006; Катеринопільщина: край хліба, квітів і добра. Збірник. / Укл. В.В.Болгов та ін. – К., 2008.

«Катеринопільський вісник» – район. газета Катериноп. р-ну, виходить укр. мовою двічі на тиждень (інколи – як тижневик). Заснов. в 1933 р. Попередні назви – «За більшовицькі темпи і якість», «Колгоспник», «Авангард». Теперішня назва – з жовтня 1991 р. Випущено понад 8 тис. номерів. Тематич. спрямув. публікацій газ. найрізноманітніше: рубрики «Влада для людей», «Духовність», «У територіальних громадах», «Наші земляки» та ін. «К.в.» має виразне культурологічне спрямув., в т.ч. літературне. Одною з постійн. у газ. є літ. сторінка «Первоцвіт», на шпальтах якої публ. поетич. твори, опов. і новели, гуморист. твори, літературознавчі розвідки, презентаційні нариси переваж. місцевих авторів чи уродж. краю (твори Я.Івашкевича, М.Штепана, С.Рижука, А.Фартуха, Г.Дібрівної, В.Бурія та ін.). У 2010-х рр. літ. сторінка виходить під назвою «Поезія, життя мого перлина», є рубрика «Поетичний куточок». Тривалий час «К.в.» публікує історико-етнографіч. сторінки «Батьківська світлиця» і «Родовід: краєзнавство, історія, духовність», де публік. багато м-лів про письменників-краян С. Єфремова, П.Филиповича, М. Сиваченка, М. Гірника, О. Килимника, М.Наєнка, В.Латанського, Я. Івашкевича, А.Худобу, М.Коваленка, В.Чорновола та ін. На цих сторінках публ. нариси про історію населен. пунктів Катеринопільщини, відомих вихідців із цих сіл. Певний час у «К.в.» велася рубрика «Читальний зал «К.в.»», яка публікувала прозові твори «з продовженням». Для молод. читачів у газ. ведуться тематич. сторінки «Каруселька» та «Огірочок. Сторінка для/про синів і дочок», де публ. літ. твори для дітей, пізнавальні м-ли, казки, легенди рідного краю, загадки і т.д. Неперіодично виходить сторінка гумору «Веселе Калниболото», частіше рубрики «Веселим пером», «Жартома і всерйоз». На стор. «К.в.» доволі широко представл. шевченківська тематика.

Катеринопільський район – район, який розташов. у півден. част. Черкас. обл. Утвор. 1923 р. У 1931-35 і 1962-65 – не існував. 1925-30 – у складі Уман. округи, 1932-54 – Київ., із 7 січ. 1954 – Черкас. обл. Площа – 0,7 тис. кв. км, насел – бл. 29 тис. осіб (на 2001), переважно українці. У складі р-ну – селища міськ. типу Катеринопіль і Єрки та 31 село. Р-н лежить у центр. част. Придніпровської височини. У р-ні протікають Велика Вись, Гнилий Тікич і Шполка (всі – бас. Півд. Бугу). Площа лісів – 5,6 тис. га, є кілька природн. заказників, у с. Мокра Калигірка – пам'ятка садово-парк. м-ва Мокрокалигірський парк. На терит. р-ну виявл. залишки посел. доби міді (с. Мокра Калигірка), посел. трипіль. і черняхів. культури (с. Бродецьке), посел. трипіль. культури (с. Вербівець, Розсохуватка, смт Єрки), 6 курганів скіф. часу (с. Новоселиця), сармат. поховання (побл. с. Ярошівка) та ін. К.р.має багату літ. історію. Уродженцями р-ну є акад.-літературозн. Сергій Єфремов, професор-літературозн. Петро Єфремов, поет і фольклорист Микола Коваленко, поет Яків Івашкевич (всі – с. Пальчик, у селі встан. пам'ятн. знак С.Єфремову, створ. музейна кімната братів Єфремових, на в'їзді – стела братам С.і П.Єфремовим), прозаїк Марія Галич (с. Мокра Калигірка), поет Микола Гірник (с.Вербівець, йому встан. мемор. дошка), поет, перекладач, професор Павло Филипович (с.Кайтанівка, встан. мемор. знак), член-кор. АН України, літературозн. Микола Сиваченко, літературозн., професор Олег Килимник, прозаїк Олег Орловський (всі – с.Ямпіль), літературознавець, письмен., лауреат Шевченк. премії Михайло Наєнко, прозаїк Микола Калниболотчук (об. – с. Гуляйполе), публіцист, Герой України В'ячеслав Чорновіл (сmt Єрки, встан. погруддя), поет Василь Латанський (с. Луківка), прозаїк, критик Василь Лисенко (с.Залізничка), вчений-енциклопедист, прозаїк, філософ Михайло Філіппов (с. Вікнине), поет Автоном Худоба (с. Киселівка), поет Микола Штепан (сmt Катеринопіль), поет Дмитро Пічкур (с.Росоховатка), літературозн. і краєзн. Валерій Бурій (с. Лисича Балка). Із Катеринопільщиною пов'яз. доля прозаїка Анатолія Косяченка, поета Павла Гірника, поета Мусія Матули та ін. Літ. історія та сьогодення

К.р. достат. широко висвітл. в газ. «Катеринопільський вісник» (літ. сторінки, рубрики, темат. сторінки). Про Катеринопільщину напис. у низці худож., худож.-докум., мемуар. творів (С.Єфремов, В.Лисенко, М.Наєнко, Я.Івашкевич, М.Гірник, Д.Пічкур, М.Штепан, І.Ястремський та ін.). У 2009 р. видрук. колект. зб. віршів «Поетичне гроно Катеринопільщини», вип. 1, до якої ввійшли твори 35 профес. письм. і літераторів-аматорів. У 2005-2008рр. вийшло 2 вип. літ.-істор. альманаху «Надвисся» (ред. – В.Дергач), у якому публ. твори і вихідці з К.р.

Тв.: Поетичне гроно Катеринопільщини – Вип. 1. – Ч-си, 2009.

Літ.: Енциклопедія сучасної України. – т.12. – К., 2012; Катеринопільщина: край хліба, квітів і добра. – К., 2008; Поліщук В.Т. Література рідного краю. – Ч-си, 2013; Бурій В. Штрихи до біографій. – Ч-си, 2014; Краю мій лелечий, сторо-на моя // Катеринопільський вісник. Спецвипуск до 90-річчя району. – 2013. – серпень.

Катранова Антоніна – див.: Кудрицька Антоніна Мико-лаївна.

Тв.: «В бур'янах». Оповідання // Червоні квіти: Зб. віршів та оповідань. – К., 1972, с. 149-152; «Коли жито полові-ло»: Ескіз // Плужанин. 1926. – №12. – с. 9-11.

Літ.: Біогр. довідка // Так само. – с.287.

Катулл Гай Валерій (бл. 87 до н.е., м.Верона – бл. 54 до н.е., Рим) – рим. поет, послідовник традицій олександрійської поезії. Збереглося 116 віршів і поем К. (бл. 3 тис. рядків). Зажив слави любовною лірикою (вірші до рим. красуні Кло-дії, оспіваної під ім'ям Лесбії) та епіграмами на суперників у коханні, літ. ворогів тощо. Вірші К. насичені багатством на-строїв, мистецькою витонченістю. Серед перекладачів творів К. укр. мовою – Мирон Борецький, який майже 20 років ви-кладав у Черкас. педін-ті (1970-80-і).

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – Т.2 – К., 1990.

Кауфман Леонід Сергійович (1 / 14.10.1907, Київ – 4.03.1970, там само) – укр. композитор, музикознавець і диригент. Закінч.

1929 Київ. муз.-драм. ін-т ім. М.Лисенка. У 1933-47 зав. муз. част. і диригент Дніпропетр. укр. драмтеатру ім. Т.Шевченка, з 1951 – в Києві на журналіст. і режисер. праці. Досліджував історію укр. музики, передовсім жит. і творч. композиторів, пов'яз. із Т.Шевченком, зокрема й передовсім уродж. Черкащини С.Гулака-Артемівського, історію створ. музики до віршів «Заповіт» і «Реве та стогне Дніпр широкий». К. – автор монографіч. книг «С.С.Гулак-Артемівський» (1962), «С.Гулак-Артемівський» (1973), «Семен Гулак-Артемівський» (1983), у яких детально відтвор. жит. і творч. шлях уродж. Городищини, де К. неодноразово бував.

Тв.: Кауфман Л. Семен Гулак-Артемівський. – К., 1983.

Лит.: Шевченківська енциклопедія. – Т.3. –К., 2013.

Кафка Франц (3.07.1883, Прага – 3.06.1924, с. Кірлінг, побли. Відня) – австрійський письменник. Походив із родини дрібного крамаря, який розгорнув свій бізнес. К. навч. в гімназії (1893-1901), у Празьк. ун-ті (1901-06), де студіював послідов. хімію та германістику, пізніше – юриспруденцію. Практикував у суді, у страхов. бюро, з юних літ цікавився л-рою. Почав писати в 1900-х, але службу не полишив, не бажаючи стати профес. письменником. Худож. твори К. майже не відрізн. від його щоденников. записів, листів, афоризмів і т.д. За життя К. з'яв. друком три зб. новел: «Спостереження» (1913), «Сільський лікар» (1919), «Художник голоду» (1924), де вміщ. кращі його новели – «Вирок», «Перевтілення» та ін. Працював над романами «Процес» (вид. 1925), «Замок» (вид. 1926), «Америка» (вид. 1927), але жоден із них не закінч. Широко популярн. К. став у 1950-70-х, коли його твори видавались чи не найбільше у світі. Над перекладами творів К. укр. мовою багато і плідно прац. уродж. Канівщини Євген Попович (переклав опов. «Перевтілення», «Вирок», «Імператорське послання», «Залізничний пасажир» та ряд інш., уривок з ром. «Америка» – «Кочегар», уривки з ром. «Замок») і Шполянщини Олекса Логвиненко (опов. «У виправній колонії», «Діти на вулиці», «Відмова», «Колоди», «Сільський лікар», «Шакали й араби», «Подружня пара» та

ряд інш., «Із щоденникових записів 1920-1923 рр.»). Творам К. притаманне шокуjące поєднання жахливої фантазмагорії з тверезою буденністю, втіленою в навмисне архаїзовані стилі, сповнен. канцеляризмів. К. показав безнадійність людського існув., відчуж. особистості серед цивілізації тощо. Відображ. у творах. К. конфлікти мають водночас соціальний і глибоко особистісний характер.

Тв.: Кафка Ф. Процес: Роман і опов. – К., 1999; Щоденники. 1910-1923. – К., 2000.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – т. 2. – К., 1990; Зарубіжні письменники. Енциклопедич. довідник. – т. 1. – За ред. Н.Михальської та Б.Щавурського. – Тернопіль, 2005.

Качалаба Петро Васильович (6.07.1964, смт Маньківка) – культпрацівник, краєзнавець, етнограф, фольклорист. Народився в сім'ї колгоспників. Освіту здобув у Маньківці, відбув військову службу. Закінч. ф-т образотворч. мист-ва. Москов. народн. ун-ту мист-в, історико-юридич. ф-т. Черкас. нац. ун-ту ім. Б.Хмельницького (2005, заоч.). Працював журналістом (газ. «Маньківські новини»), художн.-оформлювачем у Маньківці, в м. Сургут (Росія). Із 1997 р. – зав. сектору охорони культурн. спадщини Маньків. РДА. К. – автор кількох тисяч текстових та ілюстрован. публікацій у періодиці. Записав понад тисячу оригін. зразків нар. мудрості, місцевих легенд, переказів, бувальщин (кн. «Прислів'я та приказки Манківського району», «Битий шлях»). Автор ідеї та редактор проекту «Маньківський літопис». Створив книжку «Персонажі української міфології в ілюстраціях» (2009). Член НСЖУ, НСКУ, Почесний краєзнавець України (з 2008 р.). Тв.: Качалаба П. Персонажі української міфології в ілюстраціях. – Ч-си, 2004.

Літ.: Краєзнавці Черкащини. Бібліографічний довідник. / Укл. В.Мельниченко, Г. Голиш. – Ч-си, 2016.

Кашеїда Анатолій Федорович (14.08.1928, м.Тальне – червень 1998, Київ, похов. у с. Громи Уманськ. р-ну) – поет, прозаїк. Писав рос. мовою. Закінчив Ленінградське вище військ.-мор. уч-ще ім. М.В.Фрунзе (1951) та Літ. ін-т ім. О.М.Горького

(Москва). У 1944-58рр. служив на Військово-мор. флоті, потім був на журналіст. роботі. З 1975 р. працював на Київ. кіностудії ім. О.П.Довженка. Віршував із юних літ, публ. у флотській пресі, в колект. зб. «Путь на моря» (1950). Морська служба визначила ключову тематику поезій К. – мариністику. «Він багато плавав у східних морях, був у дальніх походах. І чи йому не знати, як воюють і миряться в душі моряка земля і море, яка омріяна й заманлива блакитна зірка Вега... Флот, сувора чоловіча служба, складна й горда, друзі, що стоять біля ручок телеграфа, в штурманських рубках і в машинних відсіках, хвиля, висока і брилиста, чайки й вогні рідних маяків – такий світ Анатолія Кашеїди, його середовище, його оточення» (Г.Поженян). К. – автор зб. поезій «Я люблю» (1955, вірші й одноймен. поема), «Матросское море» (1959), «Считает мили лаг» (1964), «Лебедь белая и лебедь черная – дружат» (1965), «Африка открывается» (1979), «Материк» (1985), «Твердый берег» (1988), «Стойкость» (1989) та ін. Поезії К. властивий тонкий ліризм і заглибленість у психологію людських взаємин. Як прозаїк К. напис. повість-есеї «Демон Сократа», в якому відтвор. мистецькі шукання художника, поступове розкриття й наповн. світлом його душі з моменту пробудж. в ній вічних питань життя. К. переклав рос. мовою окремі твори Л.Арагона, В.Гюго, африк. поетів Дж.Фондема, М.Діба, Б.Молоку, Дж.Окая. – К. один із тих поетів, хто ввів у поезію африкан. тематику, збагатив мариністику. Окремі твори К. перекладені укр. і польськ. мовами. Член НСПУ.

Тв.: Кашеїда А. Я люблю. – Владивосток, 1955; Матросское море. – М, 1959; Африка открывается. – К., 1979; Твердый берег. – К., 1988.

Літ.: Укр. літ. енциклопедія. – т.2. – К., 1990; Поженян Г. Вместо предисловия / Кашеїда А. Матросское море. – М., 1959; Кудієвський К. Анатолію Кашеїді – 60 // Літ. Україна. – 1988. – 18серпня.

Одержано редакцією – 30.08.17
Прийнято до публікації – 28.09.1